

„Könyvtáramat Szeged városának ajándékképpen, örök tulajdonul följajánlom” Somogyi Károly 120 éves adománya

Vajon hány szegedi diák, könyvtárhasználó polgár tudja, hogy a Somogyi-könyvtár az egyik legidősebb nyilvános könyvtár Magyarországon? Vajon hányan tudják azt ma már a szegediek közül, hogy ennek a könyvtárnak a létrejötte, megalapítása országos hírű esemény volt, hogy ez a könyvtár hosszú évtizedeken át kiemelt rangot élvezett a magyarországi könyvtárak élvonalában, s hogy mindez egy nemes lelkű tudósnek, Somogyi Károly esztergomi kanonoknak köszönhető.

Az 1879. márciusában pusztító árvíz után hatalmas lendülettel, országos összefogással és komoly külföldi segítségkel azonnal megkezdődött a város újjáépítése. Volt egy ember, aki arra is gondolt: nem csak az újjáépítés fontos feladat, hanem ennek, a majdan ismét fontos városnak a szellemi újjáépítése is, mert Szeged városának „... földirati helyzeténél fogva ...rendeltetése, ... a nemzeties irányú közművelődést és tudományosságot az ország nagy terjedelmű déli vidékén terjesztani. Ezen meggyőződéstől áthatva részemről is szolgálatot tenni kívánok a közművelődés és magyar nemzetiesség ügyének, és évtizedek hosszú során át gondolat, fáradságosan és nagy áldozatokkal gyűjtött könyvtáramat Szeged városának ajándékképpen, örök tulajdonul följajánlom. ... Könyvtáram, ... a benne foglalt művek száma s különösen azok valódi tudományos és erkölcsi becsénél fogva, egészen megfog felelni azon rendeltetésének, hogy mint 'szegedi könyvtár' a művelődésnek s a

A 120 éves könyvtár ma is népszerű. (Fotó: Nagy László)

társadalmi fejlődésnek egyik hathatós eszközéül szolgáljon.” Somogyi Károly, esztergomi kanonok leveléből való ez az idézet, aki éppen 120 éve, 1880. április 26-án tette ezt a könyvtárlapító felajánlást.

„...átruházható ne legyen”

Előrelátóan arra is gondolt, hogy az újjáépült Szegeden hamarosan egy tudományegyetem is létesül, „... aminek a könyvtárral együttesen egyike előfeltételét kívánom megállapítani. A könyvtár használatával hatályosan támogatva lenne a felsőbb tudományos képzés...”. Azonban azt határozottan kikötötte Somogyi, sőt: az adományozás feltételéül szabta, hogy a „könyvtár még ebben az esetben is Szeged város tulajdona maradjon, és annak tulajdonjoga sem a tudományegyetemre, sem egyéb tudományos intézetre vagy társulatra soha átruházható ne legyen.”

Somogyi összesen 14 pontban fogalmazta meg az adományozással kapcsolatos feltételeit, „melyek együtt járnak a könyvtár tulajdonjogával”. Hosszú távra megalapozni vélte ezekkel a könyvtár csonkíthatatlanságát, működőképeségét és fejlesztését is.

Nem akadémikusok kikötések voltak ezek, hiszen a felajánlás pillanatában egyedül Somogyi tudta, milyen hatalmas szellemi, tudományos és anyagi értéket juttat

Szegednek, s szeretne volna biztosítékát látni annak, hogy élete főműve: a könyvtára megbízható kezekbe kerül.

Az a 43 ezer 701 kötet, az Alapítványi Gyűjtemény, amit Somogyi Szegednek adományozott, egy rendszerezett könyvtár volt, ma is meghatározó része a könyvtár gyűjteményének.

„...hírnevét emelni fogja”

A könyvtárba látogatók általában a kiállítások során döbbennek rá, milyen kincsek és ritkaságok rejtőznek a raktárban, de néha a kutatók is meglepődnek azon, hogy mi minden található meg és használható Szegeden a könyvtárban – Somogyi Károlynak köszönhetően.

A rendkívüli tudományos értékű Alapítványi Gyűjtemény alapján a Somogyi-könyvtár ismertetése szerepel a Németországban szerkesztett és kiadott fontos sorozat (a jelentős német vonatkozású, régi gyűjteménnyel rendelkező könyvtárak kézikönyvének) magyarországi kötetébe. Ebbe a kézikönyvbe bekerülni – nemzetközi rangot jelent. Szükséges újra megemlíteni, hogy ez az elismerés is Somogyi Károly szigorú, tudományos elveket követő, kiváló könyvtáralakító szemléletének és hihetetlen anyagi áldozatokat követelő gyűjtésének köszönhető?

Hogyan fogadta a város

vezetése Somogyi Károly felajánlását?

A levéltárban őrzött jegyzőkönyv szerint: „1880ik évi április hó 30-án Szegeden szabad királyi Szeged város köztörvény hatósági bizottságának” ülésén „186. Olvasztatott Somogyi Károly esztergomi prépost és apát kanonoknak a folyó évi Április hó 26-án Szegeden kelt s a törvényhatósági bizottsághoz intézett következő levele” (ezután betűhíven lemasolva olvasható a felajánló levél teljes szövege), amelyet „szűnni nem akaró lelkes örömmel fogadtak” a törvényhatóság, megállapítván, hogy „most oly nagy kincs, egy megbecsülhetetlen értékű nagy könyvtárnak jut birtokába, a mely egy maga a város becsét, fényét s hírnevét a még nagyban emelni fogja”.

A lelkes fogadtatás hévében elfogadták azonnal Somogyi minden feltételét és a tényleges adományozást, alapítást rögzítő szerződést, okiratot meg sem várva kijelentették: „a nagy becsű kincs immár a város tulajdonává lett”.

Érdemes azonban tovább intézni a jegyzőkönyvből:

„...a közgyűlés máris nyíltan s minden fentartás nélkül ezennel kijelenti és nyilvánítja, miszerint a felajánlt nagy kincset Somogyi Károly esztergomi prépost és apátkanonok úr Ó nagysága által adományozott könyvtárt tulajdonul elfogadni minden fentartás nélkül már most is kész, s azt ezennel el is fogadja az adomány értelme és feltételei szerint.

Kijelenti egyúttal a törvényhatóság, hogy mindazon feltételek és kikötések, melyek az adományozó által adományával együtt té-

tettek s illetőleg kikötettek, azokat a város elfogadja, betölti, azok betöltésére magát szorosra kötelezi ...”

A portré sorsa

Mindezek előtt azonban még egy lelkes felajánlást tett a közgyűlés:

„Áthatva a nagylelkű adományozó magasztos célzaitól a míg egyrészt a felett érzett örömet s lelkesedését a törvényhatóság ez úton kifejezi, egyúttal a legmélyebb köszönetét s háláját nyilvánítja a városi közönség az adományozónak ezen város iránt kifejezett s hivatása felől táplált hite- s reményei, jó indulata pártolása s a könyvtár adományozása által tanúsított páratlan nagylelkűsége s hazafias áldozat készségeért, s későbbre tartván fenn az alkalmat annak megállapítására, hogy a nagylelkű adakozó irányában a kegyelet és hála érzelmei mily módon örökíttessenek meg még is ez alkalmából már elhatároztatik, hogy a nagy férfiú olajfestésű arcképe ezen tanácsközmányi terem díszé s az utókor hálás emlékére beszeressék s annak idején ünnepélyesen lelepleztessék.”

Ki emlékszik ma már a 120 évvel ezelőtti lelkesedésre és felajánlásokra? Vajon meg tudja-e a város, annak könyvszerető lakossága becsülni, mekkora értéket s ezzel együtt értékőrző kötelezettséget hagyott örökül Szegednek Somogyi Károly?

A portré, Vastagh György olajfestménye Somogyiról valóban el is készült. De nem a városháza tanácskozási termébe díszíti. A Somogyi-könyvtár III. emeletén, az ún. Emlékkönyvtár falán megtekintheti minden könyvtárlátogató.

N. E.

A közalkalmazotti törvény meghozatala óta, nyolc éve, vissza-

viszaterő probléma, hogy a közalkalmazotti bértáblát évente hozzá kellene igazítani az infláció „mozgásához”. Demonstrációk folyományaként ugyan 1996-ban kötetett egy erre vonatkozó megállapodás az érintettek között, de az utóbbi két esztendő ismét „elvitte” a bérek reálértékét. Legutóbb a megyei közgyűlésen is terítékre került az ügy, amikor a testület az idei költségvetésről döntött. A megnyugtató megoldás viszont – igaz, úgy tűnik, elsősorban objektív okok miatt – máig várat magára.

A kormány, illetve az Országgyűlés elképzelése szerint a közalkalmazottak keresetnövekedésében tükröződnie kell a mindenkori infláció mértékének. Az 1999-re szóló béremelés azonban elmaradt, így az idei esztendőre meghatározott keresetnövekedés nem követi az időközbeni inflációt. Kiss Ernő, a Közgazdászok és Közművelődési Dolgozók Szakszervezetének Csongrád megyei ügyvivője, a Szegedi Közművelődési Tanács vezetője éppen ezért emelt szót az anyagilag egyre jobban elle-

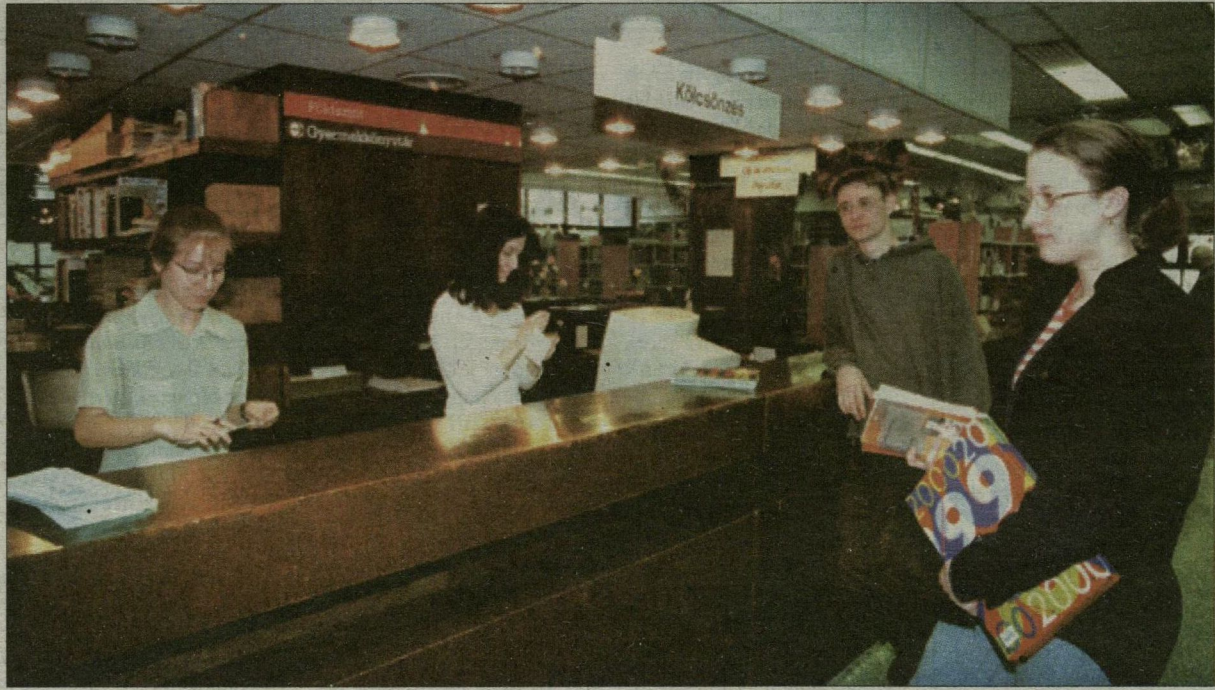
Közművelődési, közgyűjteményi dolgozók

Miért másodrendű polgárok?

hetetlenül kollégái érdekében. A méltatlanul alacsonynak tartott jövedelmek ugyan is előbb-utóbb a szakmai színvonal rovására mennek, tekintettel arra, hogy aki teheti, megpróbál majd máshol elhelyezkedni.

Már két évvel ezelőtt kifogásoltuk, hogy az intézményfenntartó önkormányzatok – Szeged és Csongrád megye – az 1998-ra több mint háromszorosára növelt állami normatívát ugyan örömmel fogadták, mégis elsősorban az kapott hangsúlyt, hogy mekkora összeg hiányzik még a költségek fedezéséhez – emlékezett vissza Kiss Ernő. – Ez természetesen egy létező gond volt, hiszen, ha a szegedi példát említem: a 27-ről 90 millióra emelt központi támogatással szemben 200 millió kiadás szerepelt. Mégis úgy véltük-véljük, hogy a szellemi értékeket is meg kell(ene) becsülni. Különösen a közgyűjteményi és közművelődési intézmények alkalmazottai kerültek már akkor is hátrányos helyzetbe. Márpedig a megye légregrezenatívább intézményeit – a múzeumokat, a levéltárakat is – érintette, érinti a döntés, ahol országosan elismert szaktekintélyek dolgoznak.

A tények pontosítása érdekében azonban ki kell mon-

A könyvtári és levéltári alkalmazottak is inkább elhivatottságból, mintsem anyagi érdekeltség miatt látják el napi feladataikat. (Fotó: Gyenes Kálmán)

dani: ezen intézmények folyamatos elszorvasztását előrevetítő bérpolitika egyértelműen nem kérhető számon az önkormányzatokon. Amíg ugyanis egy törvény adott esetben meghatároz egy bértáblarendezést, amely most 8,25 százalékos emelést jelentene, de a központi költségvetés – figyelmen kívül hagyva a korábbi döntést –

ebből csupán 5 százalékot biztosít, akkor itt alapvető problémák vannak. Nem szerencsés ugyanis „összeugrasztani” az intézményfenntartókat és a dolgozókat. Azt könnyű javasolni, hogy a pénz hiányzó részét gazdálkodják ki az intézmények, vagy keressen rá fedezetet az önkormányzat. Szeged város is mindössze 6 százalékot tud-

dott felvállalni, a megye viszont ötöt. Ez reálértékben szinte semmit sem jelent. Ezért ragaszkodtunk volna ahhoz, hogy a tavalyi és ne az 1998-as havi illetményre adják a béremelést, természetesen a szakmai szorozók figyelembe vételével. Ez utóbbit azonban „összemosták” az illetménynöveléssel, ami arra jó, hogy elleplezze: a fenntar-

tó valójában nem akarja alkalmazni a szakmai szorozót.

Rádásul az egyéb juttatásokkal is szűken bánik, ha erről a tégről van szó. Gondolok itt a munkaruha-vásárlási, illetve nyugdíjpenztári hozzájárulásra. Mindezen szempontok alapján felmerül a kérdés: meddig kívánják másodrendű polgárnak tekinteni a tudományos életben elismert embere-

ket, illetve visszaélni elhivatottságukkal, türelmükkel? A hatalomnak nem volna szabad tétlenül nézni e területen sem a tudományos, szakmai munka elszorvasztását.

Ott József, a Csongrád Megyei Önkormányzat alelnöke kérdésünkre válaszolva elmondta: – Szorult helyzetben van a megyei önkormányzat is. A tavalyi átvett 8 középiskolára kapott normatív támogatást 175 millió forinttal kell kiegészítenie és a közgyűlés 101,5 millió hiánnyal fogadta el az idei költségvetést. A kormány által a közalkalmazottaknak adott 5 százalék mellé járó 3,25 százalékos bérfeljesztés pedig további 35 millió kiadást jelentett volna. Lét-számleépítésre ugyanis nem gondoltunk, hiszen azt már – a lehetőségek határain belül – korábban „megléptük”. A ma már 13 megyei intézményben egységesen biztosítandó étkezési hozzájárulás (1440 Ft/hó/fő) 10,8 milliós terhet is úgy tudjuk vállalni, hogy a 6,1 milliós tavalyi pénzmaradványt fordítjuk erre. Ezenkívül javaslatot terjesztünk a következő közgyűlés elé a hiányzó 5 millió – egyéb források átszervezésével történő – előteremtésére. A megyei önkormányzat eladósítását azonban nem vállalhatja fel a testület. Csongrád megye eddig ugyanis az azon kevés önkormányzatok közé tartozott, amelyek nem voltak forráshiányosak. Mi szeretnénk, ha ez a jövőben is így maradhatna.

N. Rácz Judit